

Rerum Naturalium Fragmenta No. 473

<i>Jaskó Sándor: A Karsztvidéken – Postumiától Triesztig</i>	3
<i>Jaskó Sándor: Az erdélyi aranybányák fejlődése</i>	10
<i>A kerület pedagógusait köszöntötték</i>	11
<i>Jakucs Erzsébet: Megemlékezés Szemere Lászlóról</i>	17

Watford
2013

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Tamás szerkesztése:

16 Melrose Place, Watford WD17 4LN, England

tamas.jasko@jasko.eu

A Karsztvidéken – Postumiától Triesztig

Írta Jaskó Sándor dr.

Amint Budapest felől a trieszti gyorsal átlépjük az olasz határt, az első megálló a határállomás, Postumia. Ha átestünk a vámvizsgálaton és kilépünk a vasúti állomás előcsarnokába, a falakat burkoló kőlapokon egész őslénytani gyűjtemény fogad bennünket. Ez a mészkő tele van tengeri állatok kövesedett maradványaival. Különösen érdekesek a kréta korszakra jellemző vastaghéjú Hippurites kagylók csiszolt felületű keresztmetszetei. Legalább féltucat fajt lehetne ott helyben meghatározni belőlük a falburkolatról.

Elfogultság nélkül mondhatjuk, hogy a mi Baradlánk (Aggteleki barlang) cseppkődíszítése és mérete kiállja az itteniekkel a versenyt. Nagy előnye a Postumiai barlangnak összehasonlíthatatlanul szerencsésebb földrajzi fekvése. Bejárata alig pár száz méterre fekszik a kontinens egyik legforgalmasabb autószeradájától és vasútvonalától.

A Postumiai Paradicsom barlang

A legkülönfélébb berendezések szolgálják a látogatók kényelmét (1. és 2. kép) s a vezetőség földalatti táncesték, népünnepélyek és hangversenyek rendezésével fokozza a természeti szépségek iránti érdeklődést. Az egyik jó akusztikájú teremben annak idején Pietro Mascagni is hangversenyezett. Éles ellentét ez a Baradlában még három-négy évvel ezelőtt is fennálló elmaradott állapottal szemben.

Postahivatal a Postumiai barlangban

A Postumiai barlang egyik oldalszakaszában biológiai állomás van elhelyezve, ahol a barlangi állatok természetes életkörülményeiknek megfelelő viszonyok közt élnek, mintegy 128 darab terráriumban és akváriumban, beleszámítva a padlón levő természetes cseppkőmedencéket is. A felszínen három, a barlang belsejében tizennégy, állandó megfigyelés alatt álló meteorológiai állomás van. A Tartarus ágban szeizmográfot állítottak fel.

A barlangrendszer ismeretes járatai összesen 18.5 km hosszúak. Ez a szám azonban magába foglalja a tulajdonképpeni Postu-

miai barlangon kívül több kisebb más barlang, valamint az ezeket összekapcsoló, mesterségesen robbantott tárók hosszát is.

Leereszkedés kötélhágcsóval a Piuca földalatti folyása fölött nyíló Pozzo d'Anelli üregébe. (Szerző felvétele.)

A Piuca folyó vize a Lago Sifon nevű tóig követhető. Az itt eltűnő víz azután a 2200 m távolságban fekvő Planina barlang hátsó végében jelenik meg s keresztülfolyna rajta, ismét a napvilágra kerül. A Planina barlang jár- s ható hossza hat kilométer. Főként gigászi méreteivel hat a látogatóra. Az óriási boltozatok alatt húzódó csendes víztükör, a sziklafalak szögletes formái valami antik tragédia hangulatát hordják magukon. A környezet megdöbbentő vadsága jól érvényesül, mert az okvetlen szükséges hidak és gyalogút építésén kívül nem változtattak meg semmit sehol.

Elhagyatottságát talán hadászati szempontok is okozzák. A jugoszláv határ alig száz lépésre húzódik a bejáratától, a felette levő terület pedig katonai zóna. Széles autóút vezet itt egy hágón át Jugoszláviából Postumiába. Szakaszonként nagy táb-

lák figyelmeztetik az arra járókat, hogy az útról letérni és fényképezni tilos.

A nyeregben pedig a katonai építmények közt átvezető aszfaltsáv mindkét oldalán drótakadályok, spanyol-lovasok vannak az árokparton egymásra rakva. Szemmel látható, hogy percek alatt elzárható a forgalom. Itália őrzi határait.

Postumia és Planina környéke hepehupás vidék, dolina dolina mellett sorakozik. Meglepően kedves a zöld, üde a növényzet.

A Piuca folyó napvilágra bukkanása a Planina barlang nyílásán.
(Szerző felvétele.)

A sudár fenyőszálak tövén meghúzódó buja gyep alól csak itt-ott üti fel fejét a szikla: ez az úgynevezett zöld karszt. Csak aki járt már ilyen dolinás vidéken, az tudja, hogy a sok teljesen egyforma, kerek völgy között milyen nehéz eligazodni. Az út rendszerint ide-oda kanyarog a dolinák közti gerinceken, szétágazik, majd más ösvények kapcsolódnak bele.

A tájékozódás még a helybelieknek is csak az égtájak állandó figyelésével lehetséges. A magas növényzet eltakarja a kilátást s az egyforma vidéken nincs semmi támpontul szolgáló tereptárgy. Az olaszok elmés megoldással segítettek a bajon. A katonai térképeken ezen a vidéken minden út sorszámot kapott s ugyanazt a számot – a mi turista útjelzéseinkhez hasonlóan – ráfestették az út-menti fákra, sziklákra.

A Grotta Michelangelo a San Canziano-i barlangban. (Szerző felvétele.)

Az igazi kopár karszt nyugatabbra kezdődik, ahol jóformán semmi humusz nem fedi a fehéren világító sziklákat. A növényzet gyér, csak itt-ott szomorkodik egy-egy magános bokor vagy csenevész fa. Ami kis termőtalaj a dolina-fenék terrarosságán akad, azt a lakosok nagy gonddal kör alakú kőfallal körítik körül. A házak is más típusúak.

A legtöbb épület kőből van, emeletes, kicsire szabott ablakait zsaluk védik a napfénytől. A lapos tető hullámos cseréppel

fedett. A kapu előtt szőlővel befuttatott, fűgével kerített hűs lugas árnyékos oázis ebben a vakító fehér kősvatagban.

Divacciától délre tartva, félóra járás után meglepetésszerűen az eddig összefüggő planina felület megszakad s lábunk alatt száz méternél mélyebb szakadék nyílik függőleges sziklafalakkal. Ez a S. Canzianói barlang híres beszakadt dolinája. Itt állunk a földrajzkönyvekben annyiszor ábrázolt nevezetes iskolapélda előtt.

A sziklahíddal kettéosztott szakadékban a Timavo folyó zúg, a túlsó oldalon, ahol a szakadék ismét megszűnik, éppen a barlang fölött fekszik San Canziano falu. A templom tornya kiemelkedik a háztetők közül. A házakban lakó emberek dolgoznak, örülnek és szenvednek, élik a maguk életét, s talán nem is gondolnak arra, hogy alattuk a mélyben sötét folyó áramlik, sebes ár kanyarog az éles sziklatarajok körül. Talán eszükbe sem jut San Canziano lakosainak, hogy repedezett üreges sziklára emelték házaikat s egy napon beomolhat az alattuk levő üreg s falujukat elnyeli a föld.

A falu túlsó oldalán, ahol enyhébbek a szakadék lejtői, kanyargós gyalogösvényen leereszkedhetünk folyóhoz. A sziklákon egész utunk alatt, sőt később bent a barlangban is, Dante Divina Commediájából vett idézeteket látunk felírva. Az utolérhetetlen tömörséggel kifejezett gondolatok, a merész és megkapó költői képek pompásan illenek a természet szépségeihez.

A bejárattól hatszáz méter hosszúságban kisebb, természetes sziklaboltozatok alatt folyik a Timavo. A barlangok rejtelmes sötétjét, bizarr cseppköveit hiába keressük itt. Ez a szakasz a fény és az árnyék, a szikla és a víz költészete. A 300 m hosszú

Michelangelo barlangot kitöltő sima víztükör (5. kép) a Portale Italia vad vízeséseiben folytatódik, ahol a szűk falak közt dübörögve zuhog az áradat.

Itt kezdődik csak a tulajdonképpeni barlang. A kezdetben lealacsonyodott sziklaív később ismét felemelkedik és egy átlag 40 m széles és ugyanolyan magas, alagútszerű járatban közel két kilométeres darabon követhetjük a folyót a Lago Morto, vagyis a Holt tóig.

Az itt eltűnő vizet festékanyagokkal megszínezve, kimutatták, hogy Trieszttől északnyugatra jelenik meg ismét a part forrásaiban. A Postumia és S. Canziano közti vízválasztó tehát a földalatti folyókat is kétfelé tereli. A S. Canzianonál eltűnő Timavo vize az Adriai tengerbe ömlik, míg a Postumiai barlang Pineája a Duna vízrendszerén keresztül a Fekete tengerbe jut.

Kelet felé tartva egy darabig még karros, kopár fennsíkon haladunk, egészen a Karszt meredek nyugati pereméig. Itt a lankás dőlésű, fehér mészkősziklákat erősen árkolt felületű, sárgásbarna homokkő váltja fel. Az autóút szerpentinjének bevágásaiban még a robogó kocsiról is jól láthatók az eocén fliss meredeken gyűrt, vékony padjai.

(*A Földgömb.* – 8. (2006) 5., p. 72-74)

Az erdélyi aranybányák fejlődése

Jaskó Sándor

A „Montanistische Rundschau” c. német bányászati lapban nemrégiben hosszabb tanulmány jelent meg Erdély jelenlegi aranytermeléséről. A közlemény a háború előtti és a jelenlegi helyzet közötti érdekes összehasonlításokra nyújt alkalmat.

Jelenleg a legnagyobb aranytermelő vállalat a „Mica” – Societé Anonima Miniera, mely 1920-ban a rudai Tizenkét Apostol Társulatból alakult s számos nagy bánya birtokosa. Az új alapítású Societé des Mines d’Or Láposbányán Európa egyik legmodernebb aranyfeldolgozó üzemével rendelkezik.

Borospatakon a termésaranyáról híres Lipót aknát az S. A. Atrium társaság műveli. Az állami üzemek közül nevezetes a Kereszthegyen működő modern aranyflotáló telep, továbbá a verespataki nagy bánya.

A Verespatak melletti Cetace Mare nevű hegyen már a rómaiak fejtették az aranyat. Most is több magánkézben levő kis bánya működik ezen a helyen, évszázados különféle adományozott jogaik alapján kúp, gömb, henger stb. alakú hegytömegrész lefejtésére jogosítva; mások ismét a középük eső szabálytalan cikkelyrészeket kapták meg.

A román állam most lassanként egymásután megváltja az ősi bányajogokat, amint az egész hegyet egységesen lefejti. Általában egész Erdélyben a régi kis aranybányák helyét a nagyvállalatok foglalják el.

(A Földgömb. – 8. (2006) 5., p. 74)

A kerület pedagógusait köszöntötték

Az idei pedagógusnapot június 4-én, pénteken tartották a Columbus utcai Zeneház nagytermében. Az ünnepségen részt vett dr. Weinek Leonárd polgármester, Halász Iván és Szűcs István alpolgármester, dr. Deák Erzsébet jegyző és Forgács Tiborné, az Oktatási és Művelődési Osztály vezetője, valamint a képviselő-testület több tagja.

A polgármester köszöntő beszéde után a Szent István Király Alapfokú Művészetoktatási Intézmény műsora következett. Rodríguez *La Cumparsita* tangóját és Sosztakovics *Preludiumát* előadta Dolfin Balázs és Devich Gergely gordonkán és Kocsis Krisztina zongorán.

A trió az I. Budapesti Gyermekek és Ifjúsági Kamarazenei Fesztiválon 1. díjat nyert 2009 decemberében, 2010 áprilisában pedig a XI. Országos Alba Regia Kamarazenei Versenyen az Arany Díjat, a Fesztivál Nívódíjat és az Allegro Hangszerbolt Különdíjat is elnyerte. Felkészítő tanáraik Antók Zsuzsanna és dr. Domjáné Kiss Adél.

Ezt követően Rangáné Lovas Ágnes – Radván Simi *Kire Hasonlítok?* című kötetéből a Zuglói Tihany Óvoda nagycsoportosai (Bárányi Dorka, Ercsey Sebestyén, Horváth Réka, Lengyel Virág, Papp Réka és Vörös Levente) rímtelen gyerekverseket adtak elő. Felkészítő óvodapedagógusuk: Hunya Mariann.

Ezután a kitüntetések következtek.

Ötven éve szerzett diplomája alapján **Arany Díszoklevelet** kapott Csepela Lajosné és Kámányné Fejér Éva.

Az oktatási miniszter által adományozott **Pedagógus Szolgálati Emlékérem** azoknak a nyugállományba vonuló óvodai, általános iskolai, középiskolai pedagógusoknak adható, akik legalább 25 éven keresztül a gyermekek oktatása-nevelése érdekében tevékenykedtek, és kiemelkedő munkát végeztek. Az érem kerek alakú, bronzból készült vert érem, Fritz Mihály szobrászművész alkotása.

Az emlékérmeket kapták:

- Jaskó György (Móra Ferenc Általános Iskola),
- Fogel László (Szent István Gimnázium),
- Sziliné Dr. Simon Márta (Szent István Gimnázium),
- Zelenka Tamásné (Szent István Gimnázium),
- Dr. Benczik Vilmosné (Arany János Általános Iskola),
- Dalmadi Lajosné (Németh Imre Általános Iskola),
- Molnárné Vécsei Éva (Németh Imre Általános Iskola),
- Dr. Gedeon Tihamérné (Németh Imre Általános Iskola),
- Liptákné Asztalos Ágnes (Városligeti Ált. Iskola),
- Rúzs Balázsne (Meseház Óvoda),
- Dr. Hevkán Miklósné (Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény),
- Kovács Attiláné (Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény),
- Dr. Sávoly Mária (Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény),
- Dr. Takács Ferencné (Hermán Ottó Általános Iskola).

A **Zugló Lakosságának Szolgálatáért Díj** azoknak a munkatársaknak adományozható, akik a kerületi önkormányzat által fenntartott intézményekben legalább 25 évet meghaladó szolgálatot teljesítettek és véglegesen nyugállományba vonulnak. Ezt a kitüntetést idén Székelyhídi István műhelyvezető (Központi Technikai Műhely) kapta.

Ezután a műsor folytatása következett.

A Hétszínvirág Óvoda Nyuszi csoportjának nagycsoportosai (Pfeffer Botond, Lovászi Csongor, Tarpai Liza és Hortobágyi Eszter) Szalai Borbála *Csacsi* című versét adták elő. Felkészítő óvodapedagógusuk: Kalmárné Rémay Piroska.

Carl Orff a XX. században élt zeneszerző és zenepedagógus. Zenepedagógiai műveiben elsősorban a ritmikai képzésre fektetett hangsúlyt, amit jól példáz *Tapsrondó* c. műve, amit a Liszt Ferenc Általános Iskola kis-kórusa adott elő. A művet betanította Kardos Anna karvezető.

A kitüntetések átadásával folytatódott az ünnepség. Az önkormányzat által fenntartott közoktatási Intézményekben az oktató-nevelő tevékenységet segítők és technikai dolgozók folyamatosan kimagasló munkájának elismeréseként adható a **Zugló Önkormányzat Dicsérő Oklevele**. Ezt a következők kapták:

- Mezey Dénesné dajka (Tündéerkert Óvoda),
- Nádas Andrásné dajka (Kincskereső Óvoda),
- Márton István fűtő-karbantartó (Németh Imre Általános Iskola),
- Csordás Mária konyhai dolgozó (Zöld Lurkók Óvoda),

– Berezeli Józsefné konyhai dolgozó (Zuglói Hajós Alfréd Magyar–német Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola).

A Fiatal Pedagógusok Elismerő Oklevele azoknak a 35 év alatti pedagógusoknak adományozható, akik 3-5 éven át a zuglói nevelési-oktatási intézményekben kiemelkedő szakmai tevékenységet végeztek.

Kapták:

- Győrfi Anita gyógytestnevelő (Zuglói Benedek Elek EGYMI),
- Lubai Mónika tanár (József Attila Általános Iskola),
- Péterffy Balázs tanár (Arany János Általános Iskola).

A Zugló Közművelődésért Díj azon a közművelődési feladatot ellátó munkatársak részére adományozható, akik több éven át Zuglóban a közművelődés területén kiemelkedő tevékenységet végeztek.

A díjat kapták:

- Huth Anna a Magyar Mezőgazdasági Múzeum PR-menedzsere, programszervező,
- Ulrich István a Zuglói Filharmónia Kht. Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus koncertmestere, zene-tanár.

Ezután ismét műsor következett. A Hunyadi Általános Iskola tanulója, Li Canqi Anna Chopin: *a-moll keringőjét* adta elő, felkészítő tanára: Monostori Gábor.

Anna az országos zongoraversenyen korosztályában első lett.

A Liszt Ferenc Általános Iskola néptáncosai szívesen táncolnak a moldvai csángó dallamokra. Kedvencük az „Ördög útja” című tánc. Ezért lett a csoport neve: Ördögöcskék.

Most a „Szederinda” című produkciót adták elő, amely a zuglói táncversenyen ezüst minősítést kapott, és elnyerte Zugló különdíját is. Műsoruk végén felcsendült a sokat emlegetett *Ördög útja* dallam is! A csoport tagjai 2., 3., 4. osztályos tanulók. Felkészítő tanáruk: Kerényi Lilla.

A **Zuglói Gyermekért Díj** az önkormányzat által fenntartott közoktatási intézményekben dolgozó pedagógusoknak és az oktatónevelő munkát közvetlenül segítő pedagógus végzettségű munkatársaknak adható, akik kimagasló szakmai tevékenységet végeznek.

Idén a kitüntetést kapták:

- Farkas Tiborné óvodavezető (Zuglói Tihany Óvoda),
- Juhász Lászlóné óvodapedagógus (Bóbita Óvoda),
- Horváth Gizella igazgató (Móra Ferenc Általános Iskola),
- Cseresnyés Jánosné óvodapedagógus (Napraforgó Óvoda),
- Felszeghy Györgyné tanító (Hunyadi János Általános Iskola),
- Márton Gáborné tanító (József Attila Általános Iskola),
- Koósné Molnár Márta igazgató helyettes (Zuglói Hajós Alfréd Magyar–német Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola).

A **Zugló Közoktatásáért Díjra** azok a Budapest Főváros XIV. Kerület Zugló Önkormányzata által fenn tartott közoktatási intézményben dolgozó közalkalmazottak terjeszthetők fel, akik legalább 20 éve állnak a zuglói önkormányzat alkalmazásában, munkájuk kimagasló, a kerület közoktatásáért odaadóan dolgoznak és életútjuk mások előtt példaértékű lehet.

A kitüntetést kapták:

- Tremmelné Druga Irma igazgató (Városligeti Magyar–angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola),
- Csigás Zoltán igazgatóhelyettes (Liszt Ferenc Általános Iskola),
- Ankuczáné Varga Katalin igazgatóhelyettes (Dr. Mező Ferenc Általános Iskola),
- Schneider Ildikó igazgatóhelyettes (Németh Imre Általános Iskola),
- Körmöndi Ágnes tanár (Teleki Blanka Gimnázium).

A **Zirzen Janka Díj** a Budapest Főváros XIV. Kerület Zuglói Önkormányzata által fenntartott közoktatási intézményekben dolgozó pedagógusoknak adományozható az új pedagógia-szakmai programok kidolgozásáért, kikísérletezéséért, bevezetéséért és hatékony működtetéséért; vagy az Év Pedagógusa díj elnyerése után, folyamatosan végzett kimagasló munkáért, a díjazást követően legalább három évvel. Idén ezt a kitüntetést kapta Rúzs Balázsné óvodavezető-helyettes (Meseház Óvoda).

A József Attila Általános Iskolában áprilisban megrendezett Kerületi Költésznapi Vers- és Prózamondó Verseny szakmai zsűrijétől Honti Krisztián az iskola 7. osztályos tanulója 3., a diák zsűritől 1. helyezést kapott Reményik Sándor *Templom és iskola* című versének előadásával.

Ezzel fejeződött be a 2010. évi pedagógusnap ünnepi műsora, amit baráti beszélgetés követett.

(Zuglói Lapok, vol. 20, 2010, no.11, p.1-3.)

Megemlékezés Szemere Lászlóról

Írta: Jakucs Erzsébet

A Magyar Mikológiai Társaság képviselőjeként üdvözlöm a Kedves Megjelenteket!

A mai napon, amikor Szemere László munkásságáról a nevét viselő terem felavatásával emlékezünk meg egykori iskolájában, a nevezetes Sárospataki Kollégiumban, egy jeles magyarnak állítunk maradandó emléket.

Szemere László egyike volt azoknak az áldozatos munkát végző tudósoknak, akik életüket és tehetségüket a hazai természet kutatásának és a tudományos ismeretterjesztésnek szentelték. Bár nem a természettudományokban, hanem jogászként szerzett egyetemi végzettséget, valódi természettudóssá nevelte önmagát. Állattani és növényteni ismereteit autodidakta módon gyarapította.

Sokoldalú egyéniség volt: tudományos eredményei mellett, mint író és festőművész is maradandót alkotott. Termékeny szakíróként csaknem 200 publikációt jelentetett meg. Jelentős kutatómunkát végzett az ornitológia területén, elsősorban a ragadozó madarak vizsgálatával. Fő érdeklődési köre azonban a mikológia volt.

Folytatta és továbbfejlesztette Hollós László földalatti gombákkal végzett úttörő kutatásait. A „Föld alatti gombavilág” c. kötete máig a magyar szarvasgombászok alapvető szakkönyve. Legismertebb műve, a „Kárpát-medence földalatti gombái...”

külföldön is ismertté tették nevét. A nemzetközi szakirodalomban mind a mai napig Szemere az egyik leggyakrabban idézett magyar mikológus.

Kutatómunkája mellett a gombák széles körben való megismeretése céljából jelentős ismeretterjesztő tevékenységet folytatott és rendszeres gombaismertető tanfolyamokat is szervezett. Visszavonulása után, hosszú élete végéig fáradhatatlanul járta a Bakony erdőit gombák után kutatva és szívesen osztotta meg páratlan tudását látogatóival.

Örök értékű tudományos művei mellett emlékét őrzi a Bakonyi Természettudományi Múzeumban berendezett Szemere László emléksarok. Nevét több gombász szakcsoport viseli. Hárskúton utcát neveztek el a „Bakony remetéjéről”. Művészi értékű gombaakvarelljeit méltó helyen, a Magyar Természettudományi Múzeumban őrzik.

Amikor most az ősi Alma Mater e hajdani diákjáról emlékezünk meg, az mindannyiunk ünnepe. Egyszerre ünnepeljük az Iskolát, amely ilyen kiváló tudóst és nagyszerű embert nevelt és magát a Tanítványt, aki nemcsak becsülettel továbbvitte a tudás és tanítás eszméjét, de új tudományos felfedezéseivel, könyveivel, oktatómunkájával és személyes példamutatásával dicsőséget szerzett Iskolájának és hazájának.

Szemere Lászlóra, mint az egyik legnagyobb hatású magyar mikológusra és ismeretterjesztőre emlékszünk, akinek szellemi örökségét kötelességünk megőrizni és gyarapítani.

(Elhangzott a Szemere László-terem avatásán a Sárospataki kollégiumban)

(<http://gombanet.hu/szemere-megemlekezes> [downloaded 5.Sep.19])